

Ατομικές διαφορές,
διαπολιτισμικές διαφορές και πώς
αυτές εκτιμώνται και
αξιοποιούνται στο πλαίσιο της
πρώιμης παρέμβασης

Αργυροπούλου, Μαρία Ιωάννα,
Κλινικός Ψυχολόγος, MSc, Ph.D. -Ψυχοθεραπεύτρια
Γνωσιακής / Συμπεριφοριστικής κατεύθυνσης
gmargirop@gmail.com, www.argiropoulou.gr

ΙΔΙΟΣΥΓΚΡΑΣΙΑ

- Ο Strelau (1987) ως ιδιοσυγκρασία αναφέρει «τις σχετικά σταθερές διαφορές στην ανθρώπινη συμπεριφορά που θα μπορούσαν να ερμηνευτούν με όρους βιολογικών μηχανισμών».

Τα ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά

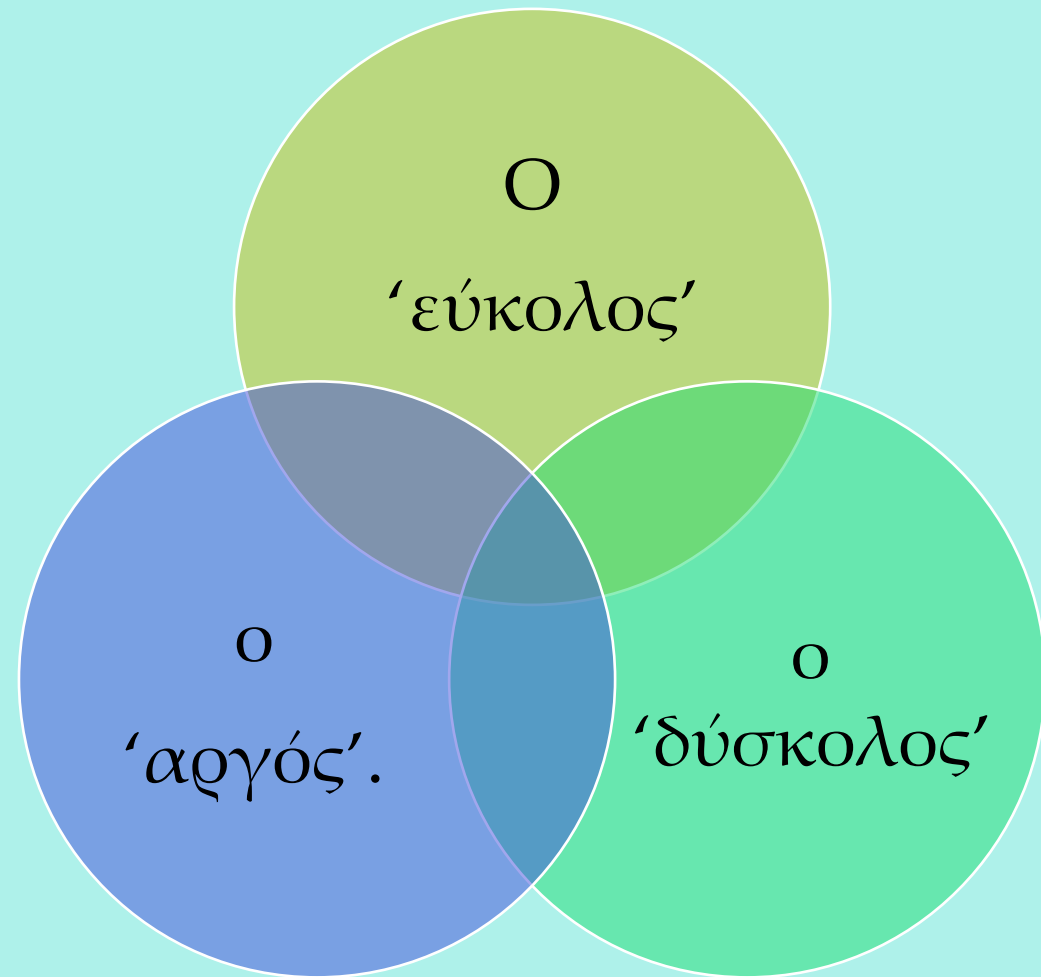
- είναι γενικευμένες δομές, που 'αποκαλύπτονται' σε ευρύ φάσμα συμπεριφοράς (π.χ. κινητικότητα, ομιλία, συναίσθημα)
- μπορούν να αντιμετωπισθούν ως μια υπό-ταξη των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας, εμφανίζονται από το πρώτο έτος ζωής του ανθρώπου, επιμένουν στη διάρκειά της και στα οποία είναι σημαντική η συμβολή της κληρονομικότητας.

Η θεωρία περί «εναρμόνισης» (Thomas & Chess, 1991)

Εφόσον η ανάπτυξη είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της ιδιοσυγκρασίας, του περιβάλλοντος και των άλλων ατομικών χαρακτηριστικών, 'εναρμόνιση' υπάρχει όταν η ιδιοσυγκρασία (ή τα λοιπά ατομικά χαρακτηριστικά, π.χ. η νοημοσύνη, τα κίνητρα κ.λ.π.) είναι ικανά να ελέγξουν τις διαδοχικές απαιτήσεις, τις προσδοκίες και τις ευκαιρίες, του περιβάλλοντος, (κυρίως του κοινωνικού).

Σε άλλη περίπτωση υπάρχει 'ανεπαρκής εναρμόνιση', οπότε παράγονται σημαντικές ποσότητες άγχους.

Οι 3 τύποι
ιδιοσυγκρασίας

Ο «εύκολος»

Τα 'εύκολα' μωρά προσαρμόζονται σε νέες εμπειρίες, γενικά έχουν θετική διάθεση και συναισθήματα και τρέφονται και κοιμούνται φυσιολογικά.

ο «δύσκολος»

Τα 'δύσκολα' μωρά
τείνουν να είναι πολύ
συναισθηματικά,
ευέξαπτα και ιδιότροπα
και κλαίνε πολύ.

Έχουν ακανόνιστο,
άτακτο ύπνο και
διατροφή.

ο 'αργός'

Τα 'αργά' (slow to warm up) μωρά έχουν μικρό επίπεδο δραστηριότητας και τείνουν να αποσύρονται από τις καταστάσεις και τους ανθρώπους. Επίσης, προσαρμόζονται αργά σε νέες εμπειρίες.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας

1. Επίπεδο δραστηριότητας
2. Ρυθμικότητα
3. Προσέγγιση ή Απόσυρση
4. Προσαρμοστικότητα
5. Δύναμη διέγερσης
6. Διάθεση
7. Διασπαστικότητα
8. Επιμονή και διάρκεια προσοχής
9. Ευερεθιστότητα

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Επίπεδο δραστηριότητας

- Αναφέρεται στο ποσό ενέργειας στο παιδί. Το παιδί χρειάζεται να κινείται συνεχώς ή έχει μια ήρεμη, χαλαρωμένη στάση;
- Ένα παιδί με υψηλή ενεργητικότητα μπορεί να έχει δυσκολία να παραμείνει ακίνητο στην τάξη ενώ ένα παιδί με χαμηλή ενεργητικότητα μπορεί να χειριστεί ένα πολύ δομημένο περιβάλλον.
- Το παιδί με υψηλό επίπεδο δραστηριότητας χρησιμοποιεί συχνότερα τις αδρές κινητικές δεξιότητες, όπως να τρέχει ή να χοροπηδάει ενώ το παιδί με χαμηλό επίπεδο δραστηριότητας βασίζεται περισσότερο στις λεπτές κινητικές δεξιότητες όπως η ζωγραφική και η σύνθεση παζλ.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Ρυθμικότητα

- Το επίπεδο προβλεψιμότητας των βιολογικών λειτουργιών του παιδιού, όπως η αφύπνιση, η κούραση, η πείνα. Έχει το παιδί μια ρουτίνα στις συνήθειες διατροφής και ύπνου ή φαίνεται να συμβαίνουν οποτεδήποτε;
- Ένα παιδί που είναι προβλέψιμο χρειάζεται για παράδειγμα να φάει στις 2 μ.μ. κάθε μέρα ενώ ένα παιδί που είναι λιγότερο προβλέψιμο θα φάει σε σποραδικά διαστήματα κατά τη διάρκεια της μέρας.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Προσέγγιση ή Απόσυρση

- Αναφέρεται στο πώς το παιδί αντιδρά σε νέους ανθρώπους ή περιβάλλοντα, είτε θετικά ή αρνητικά. Το παιδί εξερευνά τους ανθρώπους ή τα πράγματα στο περιβάλλον του χωρίς δισταγμό ή αποσύρεται, κρύβεται;
- Ένα τολμηρό παιδί θα τείνει να προσεγγίσει τα πράγματα γρήγορα, σαν να το κάνει χωρίς σκέψη.
- Το επιφυλακτικό παιδί προτιμά να παρακολουθήσει, να παρατηρήσει για λίγο πριν να εμπλακεί σε νέες εμπειρίες.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Προσαρμοστικότητα

- Πόσο χρόνο χρειάζεται το παιδί να προσαρμοστεί στην αλλαγή. Διαφέρει από το χαρακτηριστικό που αναφέρθηκε προηγουμένως καθώς αναφέρεται στη μακροπρόθεσμη, μακρόχρονη προσαρμοστικότητα μετά την πρώτη αντίδραση του παιδιού στη νέα κατάσταση. Προσαρμόζονται τα παιδιά εύκολα στο περιβάλλον τους ή αντιστέκονται σε ό,τι συμβαίνει γύρω τους;
- Ένα παιδί που προσαρμόζεται εύκολα μπορεί να το κάνει πολύ γρήγορα ή να μη χρειάζεται καθόλου χρόνο να προσαρμοστεί στη νέα ρουτίνα.
- Ένα παιδί που αντιστέκεται μπορεί να χρειαστεί μεγάλο χρονικό διάστημα για να προσαρμοστεί στην κατάσταση.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Δύναμη διέγερσης

- Αναφέρεται στο επίπεδο ενέργειας μιας θετικής ή αρνητικής αντίδρασης. Το παιδί αντιδρά έντονα σε μια κατάσταση ή με ήρεμο και ήσυχο τρόπο;
- Ένα παιδί που τείνει περισσότερο στην πλευρά της σφοδρότητας μπορεί να χοροπηδάει πάνω κάτω ξεφωνίζοντας με έξαψη/ υπερδιέγερση.
- Ένα παιδί με ήπιους τρόπους μπορεί απλά να χαμογελάσει.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Διάθεση

- Αφορά τη γενική τάση του παιδιού προς μια ευτυχισμένη/ χαρούμενη ή δυστυχισμένη/ θλιμμένη συμπεριφορά. Όλα τα παιδιά έχουν ποικίλα συναισθήματα και αντιδράσεις, που είναι αντίθετα μεταξύ τους, όπως χαρά και λύπη. Κάθε παιδί τείνει να έχει γενικά μια θετική ή αρνητική διάθεση.
- Ένα μωρό που χαμογελά συνεχώς θεωρείται ένα χαρούμενο μωρό.
- Ενώ ένα μωρό που συνεχώς κλαίει και γκρινιάζει θεωρείται ένα θλιμμένο μωρό.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Διασπαστικότητα

- Η τάση του παιδιού να αποσπάται από πράγματα που συμβαίνουν γύρω του. Εάν αποσπάται εύκολα από ό,τι συμβαίνει στο περιβάλλον γύρω του ή μπορεί να συγκεντρωθεί παρ'όλες τις παρεμβολές.
- Το παιδί που αποσπάται/ περισπάται εύκολα, παρατηρεί ό,τι συμβαίνει γύρω του και δυσκολεύεται πολύ να επιστρέψει στην δραστηριότητά του
- Ένα παιδί που σπάνια περισπάται, μένει συγκεντρωμένο και ολοκληρώνει την δραστηριότητα.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Επιμονή και διάρκεια προσοχής

- Η ικανότητα του παιδιού να παραμένει σε ένα έργο/ενασχόληση παρά τις ματαιώσεις και για μεγάλο χρονικό διάστημα.
- Ένα επίμονο παιδί μπορεί να παραμείνει και να αντέξει τις απογοητεύσεις, έως ότου να φέρει σε πέρας τη δραστηριότητα
- Ένα παιδί που τείνει να έχει μικρή διάρκεια προσοχής θα παρατήρει τη δραστηριότητα όταν απογοητευθεί ή αποσπαστεί η προσοχή του.

Οι 9 διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας: Ευερεθιστότητα

- Αναφέρεται στο πόσο εύκολα ένα παιδί ενοχλείται από αλλαγές στο περιβάλλον. Αναφέρεται και ως Sensory threshold ή Threshold of responsiveness. Εάν το παιδί ενοχλείται από εξωτερικά ερεθίσματα όπως θόρυβοι, φώτα κ.λ.π. ή φαίνεται να μην ενοχλείται καθόλου και να τα αγνοεί. Ένα ευερέθιστο παιδί θα αποσπαστεί από ένα χτύπημα πόρτας και δεν θα μπορεί να διατηρήσει την προσοχή/ συγκέντρωσή του.
- Ένα παιδί που τείνει να μην είναι ευερέθιστο σε εξωτερικούς θορύβους μπορεί να διατηρήσει την προσοχή του.

*όλες οι ιδιοσυγκρασιακές διακυμάνσεις,
ακόμα και όταν ο βαθμός είναι πολύ
μεγάλος ή πολύ μικρός, είναι μέσα στα όρια
της φυσιολογικής συμπεριφοράς.*

Ένα
ιδιοσυγκρασιακό
χαρακτηριστικό
δεν είναι ποτέ
από μόνο του
παθολογικό.

- Ένα πολύ υψηλό επίπεδο δραστηριότητας, είναι φυσιολογικό ενώ η υπερδραστηριότητα είναι παθολογικό συμπεριφορικό χαρακτηριστικό.
- Στην παθολογική συμπεριφορά συνυπάρχουν και πολλά άλλα συμπτώματα
- Στην εμφάνιση της παθολογικής συμπεριφοράς, πολύ μεγάλο ρόλο διαδραματίζουν οι απαιτήσεις και οι προσδοκίες του περιβάλλοντος σε σχέση με τη συγκεκριμένη ιδιοσυγκρασία του ατόμου.

Τι είναι προσωπικότητα;

Τι είναι προσωπικότητα;

- Προσωπικότητα είναι ο γενικός όρος που χρησιμοποιείται για την περιγραφή της χαρακτηριστικής συμπεριφοράς ενός ατόμου, σε απάντηση στις εσωτερικές και εξωτερικές εμπειρίες
- Είναι προβλέψιμη και σταθερή

Το μοντέλο των 5 μεγάλων παραγόντων της Προσωπικότητας

- βασίζεται σε 4 δεκαετίες έρευνας των ακαδημαϊκών ψυχολόγων
- Η θεμελιώδη λεξιλογική υπόθεση: « η γλώσσα περιλαμβάνει όλους τους όρους που είναι απαραίτητοι για να περιγράψουν οι άνθρωποι ατομικές διαφορές»
- Οι διαστάσεις της προσωπικότητας μπορούν να βρεθούν μέσα από την παραγοντική ανάλυση των καθημερινών όρων

5 παράγοντες της προσωπικότητας

:

Εξωστρέφεια-Εσωστρέφεια,

Ευσυνειδησία

Νευρωτισμός

Καλή προαίρεση

Άνοιγμα στην εμπειρία

Διαπολιτισμικές διαφορές στην κατασκευή της έννοιας του Εαυτού: οι αντιλήψεις των παιδιών για τον Εαυτό τους αντικατοπτρίζουν τις πολιτισμικές αντιλήψεις της κοινωνίας τους

Τα άτομα και οι ομάδες διαφέρουν ως προς την σημασία που αποδίδουν σε διαφορετικές αξίες, και οι διαφορές αυτές μπορούν να έχουν συνέπειες στην συμπεριφορά και στις στάσεις ΤΟΥΣ (Schwartz, 2006).

Η κατασκευή του Εαυτού

- η έκταση στην οποία ο εαυτός κατασκευάζεται ως σχετικά ξεχωριστός (ανεξάρτητη κατασκευή εαυτού) αντί για συνδεδεμένος με τους άλλους (αλληλοεξαρτώμενη κατασκευή εαυτού)

Η ανεξάρτητη κατασκευή εαυτού

- σχετίζεται θετικά με το να ακολουθεί κάποιος τις ατομικές του επιθυμίες, να αναζητά σκοπούς αυτονομίας και αυτό-έκφρασης, με πιο άμεση επικοινωνία και με μια προτίμηση για άνοιγμα στην πληροφορία

Η αλληλοεξαρτώμενη κατασκευή εαυτού

- σχετίζεται με μια έμφαση στη διατήρηση μιας αρμονικής σχέσης, με ενδιαφέρον για τις απόψεις των άλλων, με εστίαση στην πρόληψη και με μια προτίμηση για αποφυγή αντί για προσέγγιση. Επιπλέον, δίνεται ιδιαίτερη αξία στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων και των ευθυνών απέναντι στους άλλους, καθώς επίσης και στην αίσθηση του «ανήκειν»

Διαπολιτισμικές διαφορές στην κατασκευή της
έννοιας του Εαυτού

**Συλλογικός
προσανατολισμός**

έμφαση στους
δεσμούς με άλλους

**ατομικός
προσανατολισμός**

έμφαση στην
αυτόνομη λειτουργία,
την επιτυχία και τον
έλεγχο

Η εξατομίκευση των προγραμμάτων πρώιμης παρέμβασης

Ο Russel (1994) υποστήριξε ότι η επιτυχία των προγραμμάτων πρώιμης παρέμβασης που λαμβάνουν χώρα στο σπίτι πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την αλληλεπίδραση ανάμεσα στις εκπαιδευτικές, κοινωνικές καθώς και τις ανάγκες υγείας του μικρού παιδιού

οι παρεχόμενες υπηρεσίες πρέπει να αντικατροπτίζουν το πολιτισμικό υπόβαθρο, τον τρόπο ζωής καθώς και άλλα στοιχεία της οικογένειας

- Ο ειδικός εκπαιδευτικός έχει να αντιμετωπίσει παιδιά με όλο και πιο περίπλοκες σχολικές δυσκολίες, που αποτελούν πρόκληση για αυτόν και τον αναγκάζουν να επινοήσει καινούριες και πρωτοποριακές μεθόδους διδασκαλίας

πολλά παιδιά που πρωτοέρχονται στο παιδικό υποφέρουν από διάφορων ειδών στέρησεις, όποια και αν είναι η μητρική τους γλώσσα και αυτές οι συναισθηματικές, οικονομικές ή γλωσσικές στέρησεις προκαλούν τις ειδικές ανάγκες που τείνουν να γίνουν χρόνιες αν δεν αντιμετωπιστούν άμεσα

Η οικογενειοκεντρική προσέγγιση

Η οικογενειοκεντρική προσέγγιση στη πρώιμη παρέμβαση στοχεύει στην ενδυνάμωση των οικογενειών

Σύμφωνα με την οικολογική προσέγγιση η εμπλοκή της οικογένειας είναι θεμελιώδης: στοχεύει στη συγκέντρωση πληροφοριών για τη ζωή του παιδιού, τις δραστηριότητές του, τις αλληλεπιδράσεις, τις εμπειρίες και την επαφή του με τους συνομηλίκους του σε φυσικό περιβάλλον

Θεωρητικές βάσεις των σύγχρονων προγραμμάτων παρέμβασης

Στηρίζονται στον δομισμό: κάθε πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από την αντίληψη αλλά και την αντίσταση στην πειθώ κάθε ατόμου που αντιλαμβάνεται, ερμηνεύει και αντιδρά. Κάθε πραγματικότητα υπάρχει μόνο ως υποκειμενική πραγματικότητα αυτού που την αντιλαμβάνεται, η οποία εξαρτάται από το κοινωνικό πλαίσιο

Η ενδυνάμωση & ο προσανατολισμός στη παιδαγωγική και ψυχοκοινωνική εργασία

Κύριος στόχος της πρώιμης παρέμβασης είναι η ενσωμάτωση και η προστασία των γονέων από συναισθήματα ντροπής, αποτυχίας ή από την παντοδυναμία των επαγγελματιών

Η συνεργατική παιδαγωγική

- Συνεργασία μεταξύ επαγγελματιών προς όφελος του παιδιού.
- Αποδίδει εξαιρετική σημασία στην ανάλυση των καταστάσεων συνεργασίας, η οποία βασίζεται στις πολιτισμικές αξίες, στους στόχους και στις συγκεκριμένες ενέργειες που θα οδηγήσουν στην επίτευξη αυτών των στόχων
- Συνεργασία μπορεί να υπάρξει μόνο όταν αναλυθούν όλες οι αξίες και όταν όλα τα άτομα που εμπλέκονται στην παρέμβαση συμφωνήσουν για τους στόχους και αποφασίσουν να λειτουργήσουν με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας προς το συμφέρον του παιδιού
- Με αυτόν τον τρόπο καθορίζονται τόσο οι δυνατότητες του καθένα όσο και οι τομείς δραστηριοτήτων που μπορεί να εμπλακεί κάθε μέλος της ομάδας

Η συστημική προοπτική

Σε πρώτο επίπεδο τίθενται οι αξίες και οι στόχοι που έχει η οικογένεια για την διαπαιδαγώγηση και την ανάπτυξη του παιδιού

Οι στόχοι αυτοί συζητούνται με όλα τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα –οι επαγγελματίες οφείλουν να κρατήσουν αποστάσεις από τις δικές τους αντιληψεις προκειμένου να προχωρήσει η συνεργασία